

УДК 94(476):331.108

**РОЛЯ ЗАМЕЖНЫХ
СПЕЦЫЯЛІСТАЎ ПРЫ
ФАРМІРАВАННІ
ПРАМЫСЛОВАГА
ПАТЭНЦЫЯЛУ ЎСХОДНІХ
РЭГІЁНАЎ БССР (1970–1980-я гг.)**

І. А. Пушкін

кандыдат гістарычных навук, дацэнт
дактарант, Інстытут гісторыі
НАН Беларусі
Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт
харчавання

У артыкуле прааналізаваны выкарыстанне імпартага абсталявання, удзел і роля спецыялістаў з розных краін у фарміраванні прамысловага патэнцыялу ва ўсходніх рэгіёнах БССР. Адзначана, што на працягу 1970–1980-х гг. на шэрагу прадпрыемстваў БССР шэфмантажныя і пусканаладачныя работы ажыццяўлялі спецыялісты з ФРГ, Англіі, Галандыі, Японіі, Італіі. Тэхналагічны вопыт і абсталяванне гэтых краін дазволілі беларускім спецыялістам пазнаёміцца з перадавымі тэхналогіямі, павысіць сваю кваліфікацыю, умацаваць кадравы патэнцыял савецкай Беларусі. Шэраг прамысловых прадпрыемстваў выйшлі на ўзровень, які адпавядаў тагачасным дасягненням навукі і тэхнікі і занялі вядучыя пазіцыі ў эканоміцы рэспублікі, СССР і Еўропы.

Ключавыя словы: БССР, Магілёўская вобласць, замежныя спецыялісты, прамысловасць, эканамічнае развіццё, кадры.

Уводзіны

Актуальнасць артыкула вызначаецца важнасцю для сучаснага развіцця эканомікі Рэспублікі Беларусь фарміравання канкурэнтаздольнага інавацыйнага прамысловага комплексу, арыентаванага на стварэнне высокавытворчых працоўных месцаў і рост прадукцыйнасці працы, што немагчыма дасягнуць без аналізу і ўсебаковага вывучэння шляхоў эканамічнага развіцця Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды. У прыватнасці, у 1970–1980-я гг. калі ў Савецкай Беларусі дынамічна і паспяхо-

ва развівалася прамысловасць. Наша мэта – прааналізаваць удзел і вызначыць ролю замежных спецыялістаў пры фарміраванні прамысловага патэнцыялу ўсходніх рэгіёнаў БССР.

У беларускай савецкай [1–4] і сучаснай гістарыяграфіі [5–10], у кантэксте пашырэння эканамічных, грамадска-палітычных і культурных сувязей БССР з рэспублікамі СССР і замежнымі краінамі, адзначана, што на прадпрыемствах хімічнай і нафтахімічнай, лёгкай і харчовай, мясной і дрэваапрацоўчай прамысловасці рэспублікі, машынабудаванні выкарыстоўваўся тэхналагічны вопыт і абсталяванне краін Заходняй Еўропы, а таксама спецыялістычных дзяржаў, якія аб'ядноўваліся ў рамках Савета Эканамічнай Узаемадапамогі (СЭУ). У навуковых публікацыях не ў поўным аб'ёме раскрыта роля замежных спецыялістаў, толькі ўзгадваецца, што яны ажыццяўлялі мантаж абсталявання і для вывучэння тэхналагічных працэсаў за мяжу выязджалі беларускія спецыялісты [6, с. 227]. У артыкуле выкарыстаны архіўныя матэрыялы, якія ўпершыню ўводзяцца ў навуковы зварот.

Асноўная частка

Дынамічна і паспяхова развіваўся прамысловы патэнцыял усходніх рэгіёнаў БССР у гады дзявятай – дванацатай пяцігодак (1971–1990), калі апераджальнымі тэмпамі развіваліся хімічная, нафтахімічная прамысловасць, машынабудаванне і металаапрацоўка, павялічвалася аб'ём прамысловай вытворчасці. Так, у Магілёўскай вобласці толькі ў першай палове 1970-х гг. было ўведзена ў дзеянне 18 прамысловых прадпрыемстваў, больш за 100 буйных вытворчых аб'ектаў. Адбылося асваенне 180 новых відаў машын, абсталявання, апаратаў, прыбораў, укараненне 417 механізаваных паточных і аўтаматычных ліній. У Віцебскай вобласці пабудавалі буйныя заводы: каляровых тэлевізараў, бялкова-вітамінных канцэнтратаў, “Эвістар”, “Шкловалакно”, керамзітавага жвіру, Віцебскі домабудаўнічы камбінат, вытворчыя аб'яднанні (ВА) “Нафган”, “Палімір”, “Маналіт”, “Электравымяральнік”, “Орша-

© Пушкін І. А., 2020

будматэрыялы”, Аршанскі інструментальны завод і інш. З’явіліся такія ўнікальныя прадпрыемствы, як Магілёўскае вытворчае аб’яднанне (МВА) “Хімвалакно”, Магілёўскі камбінат шаўковых тканін (КШТ), кардонна-руберайдавы завод у Асіповічах, Бабруйскі завод масавых пшын ВА “Бабруйскшына” і інш. [11, с. 25–27]. На пабудаваных або мадэрнізаваных прадпрыемствах выкарыстоўваўся тэхналагічны вопыт спецыялістаў з розных краін і імпартнае абсталяванне.

На працягу 1970–1980-х гг. у адпаведнасці з падпісанымі кантрактамі на шэрагу прадпрыемстваў БССР шэфмантажныя (выкананне работ па мантажы, падключэнні і наладцы абсталявання персаналам заказчыка пад кіраўніцтвам персаналу пастаўшчыка) і пусканаладачныя работы ажыццяўлялі замежныя спецыялісты з ФРГ, Англіі, Галандыі, Японіі, Італіі, Югаславіі і іншых краін. Згодна з кантрактамі з замежнымі фірмамі агульны кошт работ па будаўніцтве і рэканструкцыі вытворчасці хімічнай, пшыннай і тэкстыльнай прамысловасці толькі для Магілёўскай вобласці склаў каля 1 млрд заходнегерманскіх марак (1 долар ЗША – 2 маркі ФРГ (1978), 1,82 маркі (1980), 2,55 маркі (1983); у сярэдзіне 1980-х гг. адзін савецкі рубель – тры маркі ФРГ, курс 1986 г.: 100 марак ФРГ – 33,92 руб.).

На МВА “Хімвалакно” і ВА “Бабруйскшына” ў мантажы і пуску асобных вытворчасцей прымалі ўдзел прадстаўнікі фірмаў ФРГ “Хэхст”, “Круп-Коперс”, “Фр. Удэ” і “Бюлер-Міаг”, японскай “Міцубі-Торэ”, англійскай “Сайман-Карлз”, італьянскіх “Фата” і “Пірэлі”. Мантаж і наладку імпартнага абсталявання на КШТ рабілі спецыялісты галандскіх фірмаў “Шторк” і “Сайтэкс”, японскай “Вакаяма-Тэко”, заходнегерманскіх “Хэхст” і “Унан Матэкс”. Так, у 1981–1982 гг. на МВА “Хімвалакно” з дапамогай замежных фірмаў ажыццяўляліся шэфмантажныя і пуска-наладачныя работы на трох вытворчасцях: атрыманне дыметылтэрэфталата-4 (фірма “Круп-Коперс”, ФРГ), поліэтылентэрэфталату (фірмы “Фр. Удэ” і “Хэхст”, ФРГ), поліэфірных тэкстыльных нітак (фірма “Міцубі-Торэ”, Японія).

У 1975–1980 гг. у Магілёўскай вобласці працавала звыш 700 замежных спецыялістаў з 26 фірмаў 10 капіталістычных краін тэрмінам ад некалькіх дзён да 2–3 гадоў. У 1979 г. знешнегандлёвае аб’яднанне (ЗГА) “Тэхмашімпарг” падпісала кантракт з японскімі фірмамі “Макаява”, “Міцубісі” і “Тае Рабер” аб будаўніцтве ў г. Бабруйску заводу звышбуйнагабарытных пшын. Пастаўка абсталявання рабілася ў другім паўгоддзі 1981 г., мантаж – у 1982 г. Штогод колькасць шэфмантажнікаў з ФРГ і Японіі складала ў сярэднім 120 чалавек [12, арк. 34, 44].

Агульная колькасць прадстаўнікоў фірмаў, якія знаходзіліся на шэфмантажы, у цэлым адпавядала аб’ёмам выкананых ім па кантрактах работ. Часам колькасць замежных спецыялістаў перавышала плановае з-за павелічэння тэрмінаў мантажу і пуску, наяўнасці асобных непаладак як з боку субпадрадных арганізацый СССР і БССР, так і пастаўшчыкоў.

Замежныя спецыялісты, у сваёй большасці, валодалі дастатковай кваліфікацыяй і ведамі па ўстаноўцы і наладцы абсталявання, але былі спецыялісты з нізкім узроўнем прафесійнай падрыхтоўкі. Падчас правядзення работ былі выяўлены і задокументаваны факты парушэнняў тэхнічных умоў і якасці ўстаноўкі імпартнага абсталявання з боку шэфмантажнікаў. На падставе прадстаўленых кіраўніцтву замежных фірмаў рэкламацый былі прад’яўлены патрабаванні аб кампенсацыі дадатковых выдаткаў, звязаных з выпраўленнем дапушчанага браку. Толькі за памылкі пры мантажы абсталявання на вытворчасцях “Дыметылтэрэфталата-4” і “Штапель-3” (ВА “Хімвалакно”) фірмы “Круп” і “Фр. Удэ” выдаткавалі 300 тыс. заходнегерманскіх марак. Прычынай названых недахопаў, нароўні са слабай кваліфікацыяй замежных спецыялістаў, з’яўляліся недакладнасці ў праектнай дакументацыі [12, арк. 35].

На прадпрыемствы БССР у значных памерах паступала камплектнае абсталяванне [5, с. 416; 6, с. 527]. Упраўленнем КДБ па Магілёўскай вобласці было ўстаноўлена, што з боку заходніх фірмаў “Круп-Коперс”, “Хэхст-Удэ”, “Бюлер-Міаг”, “Шторк” і іншых мелі месца выпадкі паставак на ВА

“Хімвалакно”, “Бабруйшчына” і КШП дэфектнага і маральна састарэлага імпартнага абсталявання і тэхналогій. Эксплуатацыя і ўжыванне іх была эканамічна невыгодная, прыводзіла да забруджвання навакольнага асяроддзя. Часам адсутнічалі рабочыя чарцяжы і схемы асобных вузлоў і апаратаў. Для ліквідацыі дэфектаў заходнія фірмы дадаткова паставілі за свой кошт імпартнае абсталяванне і запчасткі на суму амаль 2,5 млн марак ФРГ [13, арк. 24–25].

У гэтых выпадках адбывалася зацягванне тэрмінаў здачы ў эксплуатацыю вытворчых магутнасцей. Замежныя спецыялісты абгрунтавалі гэта неабходнасцю замены дэфектных вузлоў і пастаўкі запчастак, якія выйшлі са строгу падчас мантажу, правядзеннем дадатковых выпрабаванняў абсталявання. Прычым гэта супадала па часе з перыядамі ўскладнення міжнароднай абстаноўкі. Так, для асвятлення пульту аўтаматызаванага гумазмяшвання электронныя блокі пастаўляліся кансорцыуму “Дэкорфа” амерыканскай фірмай “Дыжыталь”. Мантаж не пачынаўся ў сувязі з тым, што амерыканцы не дазволілі прадстаўнікам “Дэкорфы” ўсталяваць камп’ютар, матывуючы забарону падземі ў Афганістане. У той жа час з савецкага боку парушаліся тэрміны гатоўнасці будаўнічых пляцовак на 8–10 месяцаў [12, арк. 37]. Гэта давала надаставу кіраўніцтву замежных фірмаў затрымліваць мантаж, здымаць гарантыйны абавязальствы.

Да недахопаў таксама адносілася не-своечасовае прадастаўленне неабходнай колькасці айчынных спецыялістаў у рас-параджэнне прадстаўнікоў фірмаў, якія кіравалі мантажом. У выніку будаўніцтва аб’ектаў па вытворчасці поліэфірных тэхнічных нітак на імпартным абсталяванні ў ВА “Хімвалакно” ажыццяўлялася вельмі нізкімі тэмпамі. Будуюля не была ўамякнёваная неабходнымі працоўнымі і мантажна-тэхнічнымі рэсурсамі. У студзені 1985 г на аб’ектах працавала 220 чалавек пры патрэбнасці 1200–1300. Для выпраўлення становішча з працоўнымі кадрамі МУС СССР да 01.06.1985 г. на будаўніцтва накіравала 400 чалавек з ліку ўмоўна асуджаных асоб, а затым дадаткова

вылучыла яшчэ 600 умоўна асуджаных [14, арк. 2, 4].

Замаруджванне працэсаў здачы аб’ектаў у эксплуатацыю і мадэрнізацыі прадпрыемстваў прыводзілі да павелічэння колькасці неўстаноўленага абсталявання і ўмоўнага захоўвання. Па стане на 01.01.1984 г. у Магілёўскай вобласці неўстаноўленага імпартнага абсталявання мелася на суму 77,2 млн руб., якое пастаўлялася ў 1981–1983 гг. Пераважная большасць яго знаходзілася на складах ВА “Хімвалакно” (на суму 13 млн 809 тыс. руб.) і “Бабруйшчына” (61 млн 869 тыс. 700 руб.) [15, арк. 51, 52]. Падобнае было і ў іншых гарадах. Напрыклад, на 1.01.1971 г. на прадпрыемствах г. Оршы мелася неўстаноўленага абсталявання 928 адзінак на суму 1,3 млн руб., у тым ліку на ільнокамбінаце – 294 адзінкі на суму 227,8 тыс. руб., на заводзе “Лег-маш” – 114 адзінак на суму 327,3 тыс. руб. [16, арк. 22]. У 1980-я гг. вялікая колькасць неўстаноўленага імпартнага абсталявання знаходзілася на складах Аршанскіх заводаў (прыбораў аўтаматычнага кантролю, “Чырвоны барацьбіт”, інструментальнага, “Металіст”, ільно- і мясакамбінатаў) [17, арк. 117, 120].

Адсутнасць або недахоп складскіх памяшканняў на прадпрыемствах прыводзілі да таго, што значная частка абсталявання доўгі час захоўвалася на адкрытых пляцоўках. Там абсталяванне прыходзіла ў непрыгоднасць. У 1980 г. на адкрытых пляцоўках ВА “Хімвалакно” захоўвалася імпартнае абсталяванне фірмы “Удэ” на агульную суму 175 млн 500 тыс. марак ФРГ [12, арк. 38]. Парушаліся ўмовы захоўвання згодна з маркіроўкай упакоўкі, дапускалася змяшванне абсталявання, якое прыйшло па розных кантрактах, не веўся належны ўлік. Толькі пры мантажы вытворчасці “Штапель-3” (ВА “Хімвалакно”) кіраўніцтвам фірмы “Фр. Удэ” былі накіраваны ў адрас адміністрацыі аб’яднання 68 рэклама-цый. Месцы складзіравання практычна не ахоўваліся. У выніку былі шматлікія выпадкі крадзяжоў, асабліва электроннай апаратуры. Так, на ВА “Бабруйшчына” ў 1979 г. былі разукамплектаваны і ўкрадзены электронныя блокі трох камп’ютараў на

агульную суму звыш 500 тыс. руб. [12, арк. 37]. Неналежнае захоўванне імпартнага абсталявання на ВА “Бабруйскшына” адзначалася і ў 1980-я гг [18, арк. 18].

Пры будаўніцтве прамысловых аб’ектаў разам з замежнымі спецыялістамі працавала вялікая колькасць мясцовых рабочых і інжынерна-тэхнічнага персаналу. Як правіла, з савецкага боку для гэтага падбіраліся палітычна падрыхтаваныя і прафесійна адукаваныя спецыялісты. У той жа час за амаральныя ўчынкi быў адхілены ад працы з замежнікамі памочнік генеральнага дырэктара ВА “Хімвалакно”. Перыядычна наладжваліся банкетны з прадстаўнікамі фірмаў, падчас якіх асобныя савецкія грамадзяне вялі сябе не належным чынам.

Фіксаваліся неаднаразовыя выпадкі ўжывання спіртных напояў на вытворчасці за кошт замежнікаў. Таму некаторыя службовыя асобы не прад’яўлялі замежным фірмам патрабаванні наконт кампенсацыі дадатковых выдаткаў за няяснае выкананне работ. Так, працаёмкасць выпраўлення адной з памылак, дапушчанай спецыялістамі фірмы “Круп” пры мантажы падмурка, склала 2 250 марак ФРГ. Але ў сувязі з тым, што кіраўніком замежных спецыялістаў было выдзелена 50 руб. на пачастунак рабочых, майстрам ВА “Хімвалакно” адпаведны пратакол складзены не быў, а дадатковыя працы былі зроблены за кошт аб’яднання. Мелі месца выпадкі нядабайнага стаўлення асобных адказных асоб да прыёмкі прамысловых устаноў. На заводзе масавых шын ВА “Бабруйскшына” быў падпісаны пратакол аб прыёмцы 15-й транспартнай лініі, якую манціравалі спецыялісты італьянскай фірмы “Фата”. Пры гэтым мантаж не быў завершаны [12, арк. 38–39].

Рэспубліканскімі і рэгіянальнымі ўладамі, адміністрацыяй прадпрыемстваў для замежных спецыялістаў ствараліся належныя культурна-бытавыя ўмовы, арганізаваліся паездкі ў Маскву, Ленінград, Мінск, Кіеў, наведванне святочных дэманстрацый, школ, дзіцячых устаноў, лепшых калгасаў. У Магілёве для замежнікаў у цэнтры горада была пабудавана гасцініца з басейнам. У той жа час былі праблемы з забеспячэннем транспартам, прадуктамі харчавання.

Падчас знаходжання ў БССР асобныя замежныя спецыялісты ўсхвалялі лад жыцця за мяжой, распаўсюджвалі парнаграфічную і рэлігійную літаратуру сярод моладзі, уцягвалі савецкіх грамадзян у валютныя і спекулятыўныя здзелкі. Некаторыя спрабавалі збіраць інфармацыю разведвальнага характару. Заходнегерманскія шэфмантажнікі спрабавалі высветліць прызначэнне і характар выпускаемай прадукцыі асобарэжымнага завода “Зеніт” у Магілёве. Бразільскія спецыялісты спрабавалі атрымаць звесткі пра колькасць і магутнасць гідролізных заводаў, размяшчэнне іх на тэрыторыі СССР, тэхналогію атрымання спірту з драўніны. Югаславы праяўлялі павышаную цікавасць да метадыкі разліку радыяльных шын, рэцэптуры гумы, распрацаванай у СССР і інш. Адзначаліся факты прыслання ў кантэйнерах з імпартным абсталяваннем ідэалагічна шкоднай літаратуры, правозу кантрабандных тавараў. За варожыя і правакацыйныя дзеянні, хуліганскія ўчынкi былі датэрмінова адкамандзіраваны з СССР 11 замежных спецыялістаў, якія працавалі ў Магілёўскай вобласці [12, арк. 39, 43].

У ходзе аператыўных дзеянняў упраўленнем КДБ па Магілёўскай вобласці ад прадстаўнікоў фірмаў з ФРГ і Галандыі была атрымана каштоўная навукова-тэхнічная інфармацыя: інструкцыі па вытворчасці і эксплуатацыі прамысловых кандыцыянераў, распрацаваныя фірмай “Кранц”, па хімічным складзе зварачных стрыжняў для зваркі экструдзерных шнэкаў, па абслугоўванні абсталявання на фірме “Хэхст”; рабочыя чарцяжы гумамяшалнікаў для струмянёвай лініі фірмы “Бюлер-Міаг”, аўтаклава і выпускной фільтры; схемы высокапрадукцыйнай машыны для нанясення фарбавальнікаў на тканіну метадам плюсага друку галандскай фірмы “Шторк”; тэхнічныя рэкамендацыі фірмы “Круп” па праблемах павелічэння даўгавечнасці і трываласці шын; разгорнутыя тэхналагічныя схемы вытворчасці бутандыёла з расшыфроўкай скарачэнняў па КППА; рэцэптура некаторых прадуктаў, якія выкарыстоўваліся пры вытворчасці магнітафонных стужак, тонкіх плёнак і

сінтэтычных нітак; матэрыялы сімпозіума па зварцы ў Манхайме (ФРГ); вынікі выпрабаванняў гумамяшалнікаў, праведзеных кансорцыямам “Дэкорфа”; дакументацыя па прыборах сродкаў аўтаматыкі ў хімічнай прамысловасці амерыканскай фірмы “Фоксбара” і інш. [12, арк. 42–43; 13, арк. 25–26].

Па заключэнні аўтарытэтных спецыялістаў атрыманая інфармацыя ўяўляла цікавасць не толькі для прадпрыемстваў Магілёўскай вобласці, але і для савецкай прамысловасці ў цэлым. Здабытыя матэрыялы былі перададзеныя для рэалізацыі на прадпрыемствах СССР і БССР.

Заклучэнне

Такім чынам, стварэнне ва ўсходніх рэгіёнах БССР буйнога прамысловага комплексу адбывалася з выкарыстаннем тэхналагічнага вопыту вядучых краін свету і імпартага абсталявання, якое на той час з’яўлялася інавацыйным для айчынай вытворчасці.

Сумесная праца з замежнымі спецыялістамі дазволіла беларускім рабочым і інжынерна-тэхнічным работнікам глыбей пазнаёміцца з перадавымі тэхналогіямі, павысіць сваю кваліфікацыю, умацаваць кадравы патэнцыял Савецкай Беларусі. Пэраг прамысловых прадпрыемстваў выйшлі на ўзровень, які адпавядаў тагачасным дасягненням навукі і тэхнікі і занялі вядучыя пазіцыі ў эканоміцы рэспублікі, а таксама СССР і Еўропы.

На эфектыўнасць выкарыстання імпартага абсталявання і замежных спецыялістаў уплывала не толькі эканамічная кан’юнктура, але і знешнепалітычныя фактары, а таксама наяўнасць вялікай колькасці непаладка і недахопаў, характэрных для савецкага перыяду айчынай гісторыі.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. **Воробей, Н. С.** Участие Белорусской ССР в отношениях Советского Союза с капиталистическими странами (50–70-е годы) / Н. С. Воробей. – Минск : Наука и техника, 1981. – 248 с.
2. **Войтович, С. Д.** БССР в экономических отношениях СССР с зарубежными странами (1945–1987) / С. Д. Во-

йтович. – Минск : Наука и техника, 1989. – 184 с.

3. Народное хозяйство Белорусской ССР. 1975 г.: стат. ежегод. / ЦСУ БССР. – Минск : Беларусь, 1975. – 336 с.
4. Народное хозяйство Белорусской ССР в 1987 г.: стат. ежегодник / Госкомстат БССР. – Минск : Беларусь, 1988. – 296 с.
5. Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. / А. П. Касцюк, І. М. Ігнаценка, У. І. Вышынскі і інш. ; Інстытут гісторыі АНБ. – Мінск : Беларусь, 1995. – Ч. 2. – 560 с.
6. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / Л. Лыч [і інш.] ; рэд. калегія: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Современная школа, Эксперспектива, 2011. – Т. 6 : Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
7. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст.: у 2 кн. / М. У. Смяховіч і інш. ; рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2012. – Кн. 2. – 654 с.
8. **Шадурскі, В. Г.** Культурные связи Беларуси со странами Центральной и Западной Европы (1945–1990-е гг.) / В. Г. Шадурскі. – Минск : БГУ, 2000. – 285 с.
9. **Несцяровіч, М. Б.** Эканоміка Беларусі ў кантэксце развіцця савецкай і сусветнай эканомік (1951–1990 гг.) / М. Б. Несцяровіч // Весці НАНБ. Серыя гуманітарных навук. – 2007. – № 4. – С. 43–50.
10. **Несцяровіч, М.** Эканамічнае становішча Беларусі (1970-я – першая палова 1980-х гг.) / М. Несцяровіч // Гістарычна-археалагічны зборнік. – Мінск : Бел. навука, 2014. – Вып. 29. – С. 201–208.
11. **Пушкін, І. А.** Кадравая палітыка партыйна-дзяржаўнага кіраўніцтва БССР у 1970-я гг. (на прыкладзе Віцебскай і Магілёўскай абласцей) / І. А. Пушкін // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова. Серыя А. Гуманітарныя навукі. – 2018. – № 2. – С. 25–30.
12. Сообщение Управления КГБ по Могилевской области от 17.12.1980 г. “Об эффективности использования иностранных специалистов на промышленных объектах области” // Дзяржаўны архіў

грамадскіх аб'яднанняў Магілёўскай вобласці (ДАГАМаг). – Ф. 9. Воп. 165. Спр. 73. Арк. 34–45.

13. Сообщение Управления КГБ по Могилевской области от 17.07.1980 г. // ДАГАМаг. – Ф. 9. Воп. 165. Спр. 73. Арк. 24–26.
14. Выписка из протокола заседания комиссии президиума СМ СССР по внешнеэкономическим вопросам от 15.02.1985 г. // ДАГАМаг. – Ф. 9. Воп. 178. Спр. 81. Арк. 2–3.
15. Информация о неустановленном импортном оборудовании на предприятиях Могилевской области от 21.03.1984 г. // ДАГАМаг. – Ф. 9. Воп. 175. Спр. 72. Арк. 51–53.
16. Резервы и возможности для успешного выполнения пятилетнего плана на 1971–1975 гг. промышленностью г. Орша Витебской области // Занальны дзяржаўны архіў у г. Орша (ЗДАОрш). – Ф. 86. Воп. 3. Спр. 23. Арк. 22.
17. Об итогах переписи неустановленного оборудования на предприятиях и в организациях г. Орша // ЗДАОрш. – Ф. 86. Воп. 7. Спр. 120. Арк. 116–121.
18. Справка о рассмотрении Бобруйским горкомом КГБ докладной записки УВД Могилевского облисполкома от 17.06.1980 г. “О состоянии сохранности социалистической собственности

в ПО “Бобруйскшина” // ДАГАМаг. – Ф. 9. Воп. 178. Спр. 121. Арк. 17–20.

Паступіў у рэдакцыю 01.11.2019 г.
Кантакты: ihar.pushkin.st@gmail.com
(Пушкін Ігар Аляксандравіч)

Pushkin I. THE ROLE OF FOREIGN EXPERTS IN THE FORMATION OF THE INDUSTRIAL POTENTIAL OF THE EASTERN REGIONS OF THE BSSR (1970–1980s).

The author analyzes the use of imported equipment, the participation and role of foreign specialists in shaping the industrial potential of the eastern regions of the BSSR. It is noted that during the 1970–1980s at a number of enterprises of the BSSR installation and commissioning work was carried out by specialists from Germany, England, Holland, Japan, Italy. The technological experience and equipment of these countries allowed Belarusian specialists to get acquainted with advanced technologies, improve their skills, and strengthen the personnel potential of Soviet Belarus. A number of industrial enterprises reached a level that corresponded to the best achievements of science and technology at that time and took leading positions in the economy of the republic, the USSR and Europe.

Keywords: BSSR, Mogilev region, foreign specialists, industry, economic development, human resources.